

Елин Пелин

Смелост

Тъй, в компания, на чаша вино, отвори се дума нещо за лични качества, за човешко достойнство и за разни други дребни добродетели, каквито за наша чест всеки от нас малко или много притежава, скритом, разбира се. Защото една добродетел, каквато и да е, изнесена лично от притежателя и на показ, губи цената си. Да кажем, че някой ти даде пари назаем, макар че знае невъзможността ти или например нежеланието ти да ги върнеш. Това, всички ще признаете, е един вид добродетел. Но каква стойност би имала тая добродетел, ако виновното лице почне да разправя публично пред приятели и познати за нея? Рухва, събаря се всичката красота на жеста и благородното му дело се самоунищожава. Друго е, ако си мълчи. Даже в такъв случай мълчанието може да излезе неочаквано полезно, защото би паднало върху съвестта ти като контрола на честта. А това ще те принуди рано или късно да върнеш заетата сума. Жалко е, разбира се, че добродетелите имат еднакво, да го речем, химическо свойство с пороците, защото и едните, и другите трябва да се критикуват – но така е.

Та в тая наша компания от дума на дума повдигна се въпрос за смелостта. Това е един вид добродетел, която в старите времена особено много се е ценяла. Цели епохи са ознаменувани под знака на тая висша добродетел. Времената на рицарството, дуелите, юначните похождения и пр., и пр. На съвременния човек дуели те например биха действували потресающе върху изострените нерви. Да се явиш лице срещу лице с един противник и с напълнени пистолети да изкупвате някаква си накрънена чест! Това не звучи ли на варварщина? Не е ли по-практично и по-целесъобразно да го причакаш някъде на тъмно и да му светиш маслото с един вистрел? Защо са нужни тук церемонии, хвърляне на ръкавици, измерване на крачки? Тези работи за нервите на съвременния цар на цивилизацията – човекът – са непоносими.

Ако не ти стига кураж да го застреляш из засада, поради това, че имаш естествено отвращение от кръвта, то можеш да го убиеш морално чрез клевета, чрез интрига, чрез пресата. Това са легални средства, с които напълно и безопасно можеш да си, послужиш, без да показваш своята висша добродетел – смелостта. Под влиянието на виното, което възбужда откровеността, ние в разговорите си се отпуснахме доста искрено. И когато стана дума за смелостта, повечето от нас откровено признаха, че тая добродетел притежават доста в ограничено количество или изобщо никак не притежават.

Всички говорехме, спорехме, смеехме се и се шегувахме, както става между добри приятели. Само Станчо Иванов, или както си го знаем

ние Народния, защото много пъти беше избиран за народен представител, мълчеше и отвлечено мислеше.

– Кажи и ти нещо, бе Народний – каза му някой. – Как мислиш ти по тоя въпрос?

Народният се усмихна, поглади си подстриганите мустаци, засмя се и каза:

– Смелостта е нещо относително. Във всяка жива твар е вложен инстинкт за самосъхранение. Той се проявява или като страх, или като смелост, зависи от обстоятелствата. – Как така?

– Е, така на. Аз например, няма защо да крия, по природа съм страхлив. От малък съм такъв. През време на войната бях на фронта. Там – масова психика. Но страхът си е страх. Никаква смелост не проявих в сраженията, Пазех си животеца. Но когато ми дойде идеята да се отърва от фронта и да изляза на някоя тилова служба, с такива смели и самоотвержени постъпки почнах да действам за това, че просто сам се удивлявам. По едно време даже реших да се самонараня. Не е ли смелост да се самонараниш? И щях да го направя, но работата се уреди и без това.

Друго. Аз съм ловец. Баща ми ми даде пушка в ръце още като бях ученик в гимназията. Глиган съм уби вал, Вълк съм срещал, но веднаж ми се удаде да срещна мечка. Уплаших се, господа, и забравих, че имам оръжие в ръцете си. А животното се изправи, като ме подуши, озъби се, изръмжа и ме заплю. Имаше право.

Изобщо при опасни случаи всякога ме е било страх. Само от няколко години напоследък взех да се чувствавам смел и не чувствавам никакъв страх, Ида по агитация например. Събере се тълпа. Гледаш – наежена опозиция, кървави очи, устремени зверски на тебе. На пояса му нож. В джоба му стърчи дръжката на револвер. Но гледам и моите момчета. Същото цвете. И в тоя момент ме обладава нечувана смелост. Отварям уста и говоря. Страшни работи! Обсипвам противника с клевети, трупам обвинение след обвинение. Не щадя нищо, ни човешкото му достойнство, ни положението му, ни семейната му чест. И колкото повече говоря, повече се разпалям. Тълпата се наежда, чува се „вярнооо!“... След това „долууу!“ Вдигат се тояги, зазвучат камъни, а аз гледам и командувам: „Удряйте!“ И знаете ли, господа, че в такъв момент се чувствавам просто герой. Видял съм и кръв да се пролее пред очите ми, човек да се убива, и не съм се уплашвал. Особено пък когато съм бивал на власт. Вярвайте, че никакъв страх не съм изпитвал. Напротив, сам съм вдигал бастуна да удрям. Та това искам да ви кажа:

– Смелостта е нещо относително...

КРАЙ

© 1936 Елин Пелин

Набиране: Георги Величков
Източник: Словото

Публикация:

Елин Пелин. „Събрани съчинения в шест тома“, Том трети; „Български писател“, С. 1977. Под редакцията на Тодор Боров, Кръстьо Генов и Пеньо Русев.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5394>]